

Jean-Baptiste Andrea

Mereu cu gândul la ea

Traducere din limba franceză de
Mihaela Stan

Sunt treizeci și doi. Treizeci și doi care încă locuiesc în abație, în această zi de toamnă a anului 1986, la capătul unui drum care îi face să pălească pe cei care-l străbat. Nimic nu s-a schimbat într-o mie de ani. Nici povârnișul, nici înălțimea amețitoare. Treizeci și două de inimi puternice — trebuie să fie așa când trăiești cocoțat pe marginea abisului —, treizeci și două de trupuri care au fost la fel de viguroase în tinerețea lor. Peste câteva ore, vor fi cu unul mai puțin.

Frații formează un cerc în jurul celui aflat în agonie. Au existat multe cercuri, multe despărțiri, de când Sacra își înalță zidurile deasupra lor. Au existat multe momente de grație, de neîncredere, de trupuri încovoiate stând pavăză împotriva umbrei care se apropie. Au existat și vor mai exista plecări, așa încât așteaptă toți cu răbdare.

Muribundul acesta nu-i ca alții. E singurul de aici care n-a depus jurământul. Totuși i s-a permis să stea vreme de patruzeci de ani. De fiecare dată când s-au iscat discuții, întrebări, un bărbat în robă purpurie, niciodată același, a venit degrabă să rezolve problema. *Rămâne*. Nu încapă îndoială că aparține locului la fel de mult ca și claustrul, coloanele sale, capitulurile romane, a căror

stare de conservare se datorează în mare măsură talentului său. Deci să nu ne plângem, își plătește șederea prin muncă.

Doar pumnii îi ies de sub pătura din lână maronie, de o parte și de alta a capului — un copil de optzeci și doi de ani, chinuit de un coșmar. Are pielea gălbuie, gata să se rupă, ca un pergament întins în unghiuri prea ascuțite. Fruntea lucește de sudoare din cauza febrei prea mari. Trebuia să-l lase puterile într-o zi. Păcat că nu le-a răspuns la întrebări. Însă un om are dreptul la secretele lui.

De altfel, ei au impresia că știu. Nu tot, doar esențialul. Uneori, părerile diferă. Ca să mai alunge plictiseala, își descoperă pasiuni de țață. E un criminal, un răspopit, un refugiat politic. Unii consideră că e închis împotriva voinței sale — teoria nu ține, căci a fost văzut plecând și întorcându-se —, alții afirmă că se află aici pentru propria siguranță. Și mai e și versiunea cea mai populară, despre care se vorbește doar în taină, fiindcă romantismul nu pătrunde în mănăstire decât clandestin: se află aici ca să vegheze asupra *ei*. Ea, care așteaptă, în noaptea ei de marmură, la câteva sute de metri de chilie. Ea, care așteaptă răbdătoare de patruzeci de ani. Toți călugării de la Sacra au văzut-o măcar o dată. Tuturor le-ar plăcea s-o revadă. Ar fi suficient să-i ceară voie starețului, padre Vincenzo, dar puțini îndrăznesc s-o facă. Poate de teama gândurilor lipsite de evlavie care, după cum se spune, le trec prin minte celor care o privesc prea de aproape. Iar gânduri lipsite de evlavie călugării au și-așa destule când sunt urmăriți, în toiul nopții, de vise cu chip de înger.

Muribundul se zvârcolește, deschide ochii, îi închide. Unul dintre frați jură că a zărit bucurie în ei — se înșală.

Cu blândețe, fruntea și buzele îi sunt tamponate cu o cârpă umedă și rece.

Bolnavul se agită iar — și, măcar o dată, toți sunt de acord.

Încearcă să spună ceva.

Bineînțeles că încerc să spun ceva. L-am văzut pe om zburând, din ce în ce mai repede, din ce în ce mai departe. Am văzut două războaie, națiuni prăbușindu-se, am cules portocale pe Sunset Boulevard, nu credeți că aş avea câte ceva de povestit? Iertați-mă, sunt ingrat. Voi m-ați îmbrăcat, mi-ați dat de mâncare, deși n-aveați nimic sau foarte puțin când am decis să mă ascund printre voi. Însă am tăcut prea mult timp. Închideți obloanele, lumina mă rănește.

Se zvârcolește. Închide obloanele, frate, se pare că lumina îl deranjează.

Umbrele care mă veghează în contre-jour, pe fondul unui soare din Piemont, vocile care se atenuează la apropierea somnului. Totul s-a întâmplat atât de repede! În urmă cu doar o săptămână, mă vedeai încă în grădina de legume sau cocoțat pe o scară, fiindcă mereu se găsea ceva de reparat. Cu mișcări încetinite de vârstă, ce-i drept, dar, ținând cont că nimeni n-ar fi pariat pe mine atunci când m-am născut, aveam motive să trezesc admirație. Apoi, într-o dimineață, n-am mai putut să mă ridic. Am citit în privirile tuturor că-mi venise rândul, că în curând aveau să tragă clopotele și să mă ducă în grădinița din

fața muntelui, unde macii cresc peste secole de stareți, călugări miniaturiști, cantori și sacristani.

E pe moarte.

Obloanele scârțâie. De patruzeci de ani de când sunt aici scârțâie. În sfârșit, întuneric. Întuneric ca la cinema — pe care l-am văzut născându-se. Mai întâi, nimic, un orizont gol. O câmpie greu de cuprins cu privirea, pe care, dacă mă uit fix la ea, memoria mea o populează cu umbre, siluete care devin orașe, păduri, oameni și animale. Actorii mei înaintează, ies la rampă. Pe unii îi recunosc, nu s-au schimbat. Sublimi și ridicoli, contopiți în același creuzet, inseparabili. Moneda tragediei este un aliaj rar de aur și tinichea.

Nu mai e decât o chestiune de ore.

O chestiune de ore? Nu mă faceți să râd! Sunt mort de multă vreme.

Încă o compresă rece. Pare să-l aline.

Dar de când morții nu pot să-și spună povestea?

Il *Francese*. Întotdeauna am detestat această poreclă, chiar dacă mi s-au dat și altele mult mai rele. Toate bucuriile mele, toate dramele mele sunt legate de Italia. Provin de pe niște meleaguri unde frumusețea se află mereu la ananghie. Dacă aștește cinci minute, urâtenia îi ia gâtul fără milă. Geniile răsar aici ca buruienile. Cântăm așa cum ucidem, desenăm așa cum înșelăm, lăsăm câinii să se pișe pe zidurile bisericilor. Nu degeaba un italian, Mercalli, a dat numele său unei scări a distrugerii, care măsoară intensitatea cutremurelor de pământ. O mână dărâmă ce a clădit cealaltă, iar emoția este aceeași.

Italia, regat de marmură și de mizerie. Țara mea.

Fapt e că m-am născut în Franța, în 1904. Cu cincisprezece ani înainte, părinții mei, proaspăt căsătoriți, părăsiseră Liguria în căutarea norocului. În loc să-și găsească norocul, au fost tratați drept broscari, scuipați în față, ridiculizați pentru modul în care rosteau apăsate *r*-urile — or, din câte știu eu, verbul *a rosti* chiar începe cu *r*. Taică-meu scăpase ca prin urechile acului din revoltele rasiste de la Aigues-Mortes din 1893, însă doi dintre prietenii săi și-au lăsat oasele acolo: Luciano cel cumsecade și bătrânul Salvatore. Nu aveau să mai fie pomeniți vreodată fără aceste adjective.

Unele familii le interziceau copiilor să vorbească limba țării lor „ca să nu treacă drept broscari“ și îi frecau cu săpun de Marsilia în speranța de a-i mai albi puțin. Nu și familia Vitaliani. Noi vorbeam italienește, mâncam italienește. Gândeam italienește, cu multe superlative în care moartea era adesea invocată, cu lacrimi din abundență, cu mâini care rareori se odihneau. Blestemam așa cum ne dădeam sarea unul altuia la masă. Familia noastră era un circ — și ne mândream cu asta.

În 1914, statul francez, care depusese atât de puțin efort ca să-i protejeze pe Luciano, Salvatore și alții, a declarat că, fără umbră de îndoială, taică-meu era un bun francez, demn de recrutare, mai ales că, din greșeală sau în glumă, un funcționar îl întinerise cu zece ani când îi transcrisese certificatul de naștere. A plecat la război cu o mutră plouată și fără flori în țeava puștii. Tatăl lui își pierduse viața în Expediția celor 1 000, în 1860. Nonno Carlo cucerise Sicilia împreună cu Garibaldi. Însă a fost ucis nu de un glonț al Bourbonilor, ci de o prostituată cu o igienă îndoielnică din portul Marsala, detaliu pe care, în familie, preferam să-l trecem sub tăcere. Oricum murise, iar mesajul era clar: războiul ucide.

L-a ucis pe tata. Un jandarm s-a prezentat într-o zi la atelierul deasupra căruia locuiam, în valea Maurienne. Maică-mea îl deschidea zilnic în speranța unei comenzi pe care soțul ei ar fi putut s-o onoreze când avea să se întoarcă, fiindcă la un moment dat trebuia să ne apucăm iar de tăiat piatra, de reparat garguie, de săpat fântâni. Jandarmul a afișat o expresie corespunzătoare, a părut și mai dezolat când m-a văzut, a tușit ușor, a explicat cum picase un obuz și... asta era! Foarte demnă, maică-mea l-a întrebat când va fi repatriat corpul. El s-a bâlbâit,

a lămurit-o că pe un câmp de luptă erau și cai, și alți soldați, iar un obuz produce pagube serioase — drept urmare, nu se mai știa cine și care era, nici măcar dacă era om sau cal. Maică-mea și-a închipuit că jandarmul avea să înceapă să plângă, așa încât a trebuit să-i ofere un pahar de *amaro* Braulio — n-am văzut niciodată un francez să bea așa ceva fără să se strâmbe —, dar ea însăși a plâns abia multe ore mai târziu.

Bineînțeles, nu-mi amintesc toate astea sau doar foarte vag. Cunosc faptele, le reconstitui cu fărâme de culori, cu aceste culori care-mi scapă acum printre degete în chilia pe care o ocup de patruzeci de ani pe muntele Pirchiriano. Chiar și azi — cel puțin până acum câteva zile, când mai eram în stare — vorbesc franceza prost. Nu mi s-a mai spus *Francese* din 1946.

La câteva zile după vizita jandarmului, maică-mea mi-a zis că în Franța nu poate să-mi ofere educația de care am nevoie. Pântecul deja i se rotunjea cu un frate sau o soră — care nu avea să vină pe lume niciodată, în orice caz, nu în viață —, așa că m-a acoperit cu o ploaie de sărutări, explicându-mi că mă lăsa să plec pentru binele meu, că mă trimitea în țară deoarece credea în mine, fiindcă vedea cât iubesc piatra, în ciuda vârstei mele fragede, fiindcă știa că mă așteaptă lucruri mărețe și îmi dăduse un prenume special în acest scop.

Dintre cele două poveri ale vieții mele, prenumele a fost, fără îndoială, cel mai ușor de purtat. L-am urât totuși din inimă.

Maică-mea cobora adesea în atelier să-și vadă soțul lucrând. Și-a dat seama că e însărcinată când m-a simțit tresărind la auzul unei lovituri de daltă. Până atunci

muncise din greu, ajutându-l pe taică-meu să deplaseze blocuri enorme de piatră, ceea ce explică, poate, ce s-a întâmplat în continuare.

— O să fie sculptor, a anunțat ea.

Taică-meu a mormăit ceva, răspunzându-i că e o meserie mizerabilă, în care mâinile, spatele și ochii se uzează mult mai repede decât piatra, și că, dacă nu ești Michelangelo, e mai bine să eviți toate acestea.

Mama a încuviințat și a decis să-mi ofere un avantaj.
Mă numesc Michelangelo Vitaliani.

Mi-am descoperit țara în octombrie 1916, în tovărășia unui bețiv și a unui fluture. Bețivul îl cunoscuse pe taică-meu, evitase recrutarea grație stării ficatului său, însă turnura evenimentelor dădea de înțeles că ciroza nu avea să-l mai protejeze mult timp. Erau înrolați copilândri, bătrâni, șchiopi. Ziarele afirmau că o să câștigăm partida, că neamțul va fi curând poveste veche. Cu un an în urmă, în comunitatea noastră, vestea că Italia se alăturase Puterilor Aliate fusese primită ca o promisiune de victorie. Însă cei care se întorceau de pe front cântau o altă melodie — cei cărora le mai ardea de cântat. *Ingenere Carmone*, care, ca alți broscari, răzuisese sare la Aigues-Mortes, apoi își deschisese o băcănie în Savoia, unde își consuma o bună parte din stocul de vin, decisese să se întoarcă acasă. Dacă era să crape, măcar s-o facă în țara lui, cu buzele roșii de *montepulciano* ca să-i treacă frica.

Țara sa însemna Abruzzo. Era amabil și a acceptat ca, în drumul lui, să mă lase și pe mine la Zio Alberto. A făcut-o pentru că îi era un pic milă de mine, dar și, cred eu, pentru ochii maică-mii. Ochii mamelor au ceva aparte, însă a mea avea irisurile de un albastru ciudat, aproape violet. Provocase nu o dată încăierări, până când

taică-meu pusese lucrurile la punct. Un cioplitor în piatră are mâini periculoase, vă asigur eu însumi de asta. Concurența cedase repede în fața lui.

Mama a vărsat lacrimi violet cu nemiluita pe peronul gării, în La Praz. Unchiul Alberto, tot sculptor, urma să se ocupe de mine. Maică-mea a jurat că o să vină și ea curând, imediat ce va fi vândut atelierul și va fi câștigat niscaiva bănuți. Treabă de câteva săptămâni, câteva luni cel mult — i-au trebuit douăzeci de ani. Trenul a șuiurat, a scuipat un fum negru al cărui gust îl mai simt și azi și i-a luat cu sine pe cherchelitul *ingegnere* și pe unicul ei fiu.

Orice s-ar spune, la doisprezece ani, tristețea nu te ține mult. Habar n-aveam spre ce se îndrepta acel tren legănându-se, dar știam că nu mai mersesem niciodată cu trenul — sau nu-mi aminteam. Însă entuziasmul a lăsat repede loc unei stări de rău. Totul se deplasa prea repede. Cum mă uitam atent la un detaliu, un brad, o casă, cum dispărea. Un peisaj nu-i făcut să se miște. Nu mă simțeam în apele mele, voiam să-i zic lui *ingegnere*, însă el sforăia cu gura deschisă.

Din fericire, a apărut un fluture. A intrat la Modane și s-a așezat pe geam, între mine și munții care defilau. S-a luptat puțin cu sticla, apoi a renunțat și nu s-a mai clintit. Nu era un fluture frumos, cu splendoarea de culori și de aur pe care le vedeai primăvara. Era doar un fluture mediocru, cenușiu, bătând ușor în albăstrui dacă îl priveai printre gene, o falenă amețită de lumina zilei. Un moment m-am gândit să-l torturez, ca toți puștii de vârsta mea, apoi mi-am dat seama că, dacă mă uitam fix la el, singurul element liniștit într-o lume agitată, îmi trecea greața. Fluturele a rămas acolo ore în șir, trimis de o putere prietenă ca să mă calmeze, și probabil atunci am

intuit prima dată că nimic nu-i cu adevărat ceea ce pare, că un fluture nu-i doar un fluture, ci o poveste întregă, ceva enorm înghesuit într-un spațiu foarte mic, fapt ce avea să fie confirmat de prima bombă atomică peste câteva decenii și, poate într-o și mai mare măsură, de ceea ce eu, pe moarte fiind, las în urmă în subsolul celei mai frumoase abații din țară.

Când *ingegnere* Carmone s-a trezit, mi-a expus amănunțit proiectul său, căci avea un proiect. Era comunist. *Știi ce înseamnă asta?* Auzisem insulta în mai multe rânduri, în Franța lumea se întreba mereu dacă e comunist cutare sau cutare. Am răspuns: „Pfui, bineînțeles, e un bărbat care iubește bărbații”¹.

Ingegnere a izbucnit în râs. Cumva, da, un comunist era un bărbat care iubea bărbații. „De altfel, nu există un mod greșit de a iubi bărbații, pricepi?” Nu-l mai văzusem atât de serios.

Familia Carmone deținea un teren în provincia L’Aquila, căreia geografia îi făcuse două nedreptăți. Prima: era singura provincie din Abruzzo fără ieșire la mare. A doua: o scuturau cu regularitate cutremure de pământ, cum se întâmpla și cu Liguria strămoșilor mei, atâta doar că păcătoasa aia de Liguria avea acces la mare.

Terenul lui oferea o vedere frumoasă asupra lacului Scanno. *Ingegnere* plănuia să construiască un bloc-turn montat pe un rulment cu bile gigantic, în care să-i găzduiască pe proletarii din zonă în schimbul unei chirii moderate ce i-ar permite să ducă un trai decent — mai ales că, în calitate de bun comunist, și-ar păstra pentru

---

¹ Jocul de cuvinte din această replică și din următoarea se bazează pe dublul sens al cuvântului *homme*, „om” și „bărbat” (*N.t.*).

sine ultimul etaj. Cu ajutorul a două atelaje cu cai, care s-ar schimba din douăsprezece în douăsprezece ore, clădirea s-ar roti în jurul propriei axe de dimineața până seara. În felul acesta, o dată pe zi, cei care ar locui în ea s-ar bucura, fără excepție, fără să existe nici profitori, nici exploatați, de panorama lacului. Cândva în viitor, electricitatea ar fi putut înlocui caii, deși Carmone recunoștea că electricitatea nu avea cum să ajungă atât de departe, evident. Dar lui îi plăcea să viseze.

Bilele ar mai prezenta și avantajul, în cazul unui cutremur, de a detașa structura de sol. La un seism de gradul XII pe scara Mercalli — de la el am aflat numele —, clădirea lui ar avea cu treizeci la sută șanse mai mari să reziste decât o clădire normală. Treizeci la sută nu pare cine știe ce când o spui așa, însă cu gradul XII nu-i de glumă, mi-a explicat Carmone holbându-se la mine, e ceva enorm.

M-am lăsat cuprins de toropeală, cu ochii la fluturile mele, și am intrat în Italia în timp ce *ingegnere* îmi vorbea cu afecțiune despre distrugeri.

De la prima întâlnire, Italia și cu mine ne-am îmbrățișat ca niște vechi prieteni. În graba mea de a coborî din tren în gara din Torino, m-am împiedicat pe scară și am aterizat pe peron cu brațele întinse în lături. Nici nu mi-a trecut prin minte să plâng, doar am rămas o clipă lungit, cu beatitudinea unui preot când e hirotonisit. Italia mirosea a cremene. Italia mirosea a război.

Ingenere a hotărât să luăm o trăsură. Era mai scump decât să mergem pe jos, însă maică-mea îi dăduse niște bani într-un plic și, așa cum vinul trebuie băut, spunea el, banii trebuie cheltuiți — de altfel, hai să luăm o litră de roșu de Po înainte de drum, dacă vrei.

Voiam, cum să nu, fermecat de tot ce descopeream: soldați în permisie, soldați pe picior de plecare, hamali, mecanici de locomotivă și o întregă mulțime de oameni dubioși, cu meserii și ambiții ce păreau misterioase în ochii copilului care eram pe atunci. Nu văzusem în viața mea oameni dubioși. Aveam impresia că răspundeau cu bunăvoință la privirile mele insistente, parcă mi-ar fi zis *ești de-ai noștri*. Poate că se uitau doar la cucuiul albastru ce-mi răsărise drept în mijlocul frunții. Mergeam printr-o pădure de picioare, nătâng, subjugat de atâtea mirosmuri: creozot și piele, metal și tunuri, parfumuri de penumbră și de câmpuri de luptă. Și mai era și zgomotul, un vacarm de fierărie. Scârțâieli, bâzâieli, bocăneli, o muzică concretă cântată de analfabeți, la mare depărtare de sălile în care niște notabili blazați aveau să se înghesuie într-o bună zi pentru a se preface c-o apreciază.

Nimerisem fără să știu în plin futurism. Lumea nu însemna altceva decât viteză, viteza pașilor, a trenurilor, a gloanțelor, a schimbărilor de noroc sau de alianțe. Însă toți acei oameni, toată acea masă umană părea cumva să se împotrivescă vitezei din rășputeri. Corpurile se bucurau, se îmbulzeau în vagoane, în tranșee, spre un orizont de sârmă ghimpată. Însă, între două mișcări, între două elanuri, ceva urla *vreau să mai trăiesc puțin*.

Mai târziu, când cariera mea luase avânt, un colecționar mi-a arătat cu mândrie ultima lui achiziție, tabloul futurist *Revolta*, de Luigi Russolo. Se întâmpla la Roma, cred că la cumpăna anilor 1930. Tipul se considera un amator luminat, pasionat de arta abstractă. Era un imbecil. Dacă n-ai fost prezent în ziua aia la gara Porta Nuova, n-ai cum să pricepi această lucrare. Nimeni nu e capabil să înțeleagă că tabloul cu pricina nu are nimic abstract.